

Янкул Олексій Миколайович

спеціаліст-історик, аспірант

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Майдан Свободи, 4, 61022, Харків, Україна

Email: ayankul93@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1244-4536

МАСОВЕ МИСТЕЦТВО АБО МИСТЕЦТВО ДЛЯ МАС: СТРИТ-АРТ У ХАРКОВІ

Стаття присвячена одному з напрямів мистецтва постмодернізму – стрит-арту, який набув поширення в Харкові на межі ХХ–ХХІ ст. Цей вид сучасного мистецтва швидко завоював симпатії харків'ян і знайшов своїх прихильників серед великої групи молодих художників-новаторів (як професіоналів, так і любителів, як окремих авторів, так і творчих колективів), які працюють у цьому стилі. Створення муралів швидко перетворилося зі стихійної роботи на керовану з боку міської влади, яка підтримала подібні зміни міського простору. На межі ХХ–ХХІ ст. перші муральні портрети в Харкові створювались стихійно, без жодного загального містобудівного плану. Останнім часом спочатку міське архітектурне управління, а потім Департамент культури Харківської міської ради взяли під свій контроль такі роботи, і подібна діяльність стала більш керованою і планомірною. До Департаменту містобудування та архітектури Харківської міської ради звертаються художники з ініціативою створити мурал на конкретному будинку і надають його ескіз. Тобто художники самі вибирають образ, який буде створений. Для того, щоб таке зображення з'явилося, потрібно передусім узгодити це питання з власниками будинку, на якому планується розміщення зображення. При цьому виникає проблема в тому, хто буде підтримувати малюнок після його створення, адже гроші на його можливу реставрацію міським бюджетом не передбачаються, а частина муралів уже потребує оновлення. В статті розглянуто найбільш характерні зразки цього мистецтва в Харкові, виокремлено кілька поширених типів. Зроблено висновок про загалом позитивний вплив стрит-арту на зовнішній

вигляд міста, яке стало більш яскравим і наповнилося новими смислами і змістом. Відзначається, що мурали і графіті виконують не лише декоративну, але й культурну роль. Головними героями харківських муралів є уродженці міста та видатні діячі, які зробили помітний внесок у світове мистецтво, науку та літературу.

Ключові слова: *стрит-арт, мурали, графіті, Харків.*

Стрит-арт (англ. street art) є одним із наймолодших видів образотворчого мистецтва, але між тим найбільш помітним і розрахованим на масового глядача. На відміну від напрямів мистецтва, що вже стали класичними й розраховані на підготовленого глядача, стрит-арт позитивно сприймається навіть «споживачами» із нерозвиненим художнім смаком. Цей вид мистецтва науковці оцінюють по-різному. Хтось вважає стрит-арт мистецтвом, а хтось називає «освіченим вандалізмом» (Kudriashov 2018). Багато авторів замислюються про межу, що відокремлює одне розуміння стрит-арту від іншого (Клепнева 2015; Sokolinskaia 2013). Справді, нам відомі приклади, коли така техніка нанесення зображень є радше хуліганством, аніж творчістю. Однак люди, які займаються стрит-артом професійно, не мають мети нашкодити оточенню чи зіпсувати будівлі. Вони, як правило, роблять такі зображення для самовираження або самореклами, щоб донести до глядачів свої думки, бачення навколишнього світу. Останнім часом на вулицях Харкова з'являється все більше графіті та муралів, частина з яких є професійно (або майже професійно) виконаними, а інша частина слугує радше для розваги самих авторів чи городян.

Серед жанрів стрит-арту дослідники зазвичай виокремлюють графіті та мурали. Останні прикрашають, як правило, стіни житлових будинків. Графіті – більш давній вид мистецтва, ніж здається на перший погляд. Деякі дослідники вважають, що «написи супроводжують зображення відтоді, як з'являється писемність» (Demchenko, Gorda, Tkach). Багато тлумачних словників визначають термін «графіті» як «стародавні написи й малюнки різного змісту, зроблені гострими предметами на посудинах, пряслицях, стінах тощо» (Busel 2005). Деякі довідники фіксують процес виокремлення написання індивідуального знака, емблеми за допомогою пульверизатора або великих фломастерів-маркерів (Graffiti 2001). Це свідчить про те, що існують різні підходи до класифікації графіті та думки щодо часу їхнього виникнення та побутування.

Сучасне розуміння терміна «графіті» часто перетинається з терміном «мурал», оскільки вони позначають схожі типи зображень.

Це відбувається через те, що ці жанри мають низку спільних рис, зокрема композиція може містити як візуальну частину, так і текстову. Наприклад, на сайті, присвяченому муралам міста Харкова, надається визначення терміна «мурал» як величезного графіті, яке нанесене на поверхню стіни, а далі бачимо пояснення відмінності між графіті та муралами, яке, на думку авторів тексту, полягає серед іншого в тому, що, окрім просто привабливого зображення, мурали мають передавати якусь глибоку ідею або смисл (О muralakh). Ми можемо погодитись із таким визначенням, але лише частково, оскільки графіті часто теж можуть мати глибокий, навіть філософський смисл. Прикладом цього можуть слугувати роботи Гамлета Зіньковського в Харкові (Ligostaeva 2018). На нашу думку, основною відмінністю муралів від графіті є те, що мурали являють собою більші за розмірами зображення. Крім того, на відміну від муралів, графіті є більш абстрактними, що свідчить про відмінність цих типів зображень і здебільшого різні функції, які вони виконують. На нашу думку, мурал є більш багатофункціональним, ніж графіті. Він містить як елементи декору будівель, так і виконує інші функції (наприклад, просвітницьку, щоб нагадати жителям і гостям міста про видатних діячів або події).

Одним із перших творців графіті в Харкові періоду кінця 1980-х – початку 1990-х років вважається Олег Мітасов, який створював короткі загадкові написи на стінах будівель. Серед найбільш відомих із них можна згадати написи «ВЕК. ВАК», «СРАЗУ.ЖЕ.СУЖЕНИЕ.УМА» та ін. («Mitasov-lend»). Сучасна форма стрит-арту, яка остаточно сформувалася наприкінці ХХ ст., охопила не лише центральні вулиці міста, але й околиці, перейшла й у харківську провінцію. Вона ніби продовжує, а в чомусь заперечує типове масове будівництво, яке відбувалося в місті в період завершення індустріалізації у 1960–80-ті роки. Часто однотипні будинки-близнюки нових житлових районів (Салтівка, Олексіївка та ін.) створювали доволі сумний міський ландшафт, особливо в холодну пору року. Епоха панування конструктивізму (1920–30-ті рр.), що істотно вплинула на архітектуру Харкова, та масова архітектура 1960–80-х років створили образ «сірого, знебарвленого, маловиразного» міста в свідомості багатьох мешканців, а особливо – приїжджих. Наприклад, ми натрапляємо на такі вислови в літературі. Зокрема, Я. К. Голованов писав: «Харків здався мені одним з найсумніших міст Радянського Союзу» (Beliaev, Krasniashchikh 2007, 84). Величезні торці багатоповерхівок уявлялись наче чистим аркушем, на якому можна було створити малюнок. Отже, сама невиразність міста наче спонукала митців до творчості.

Надзвичайно популярно стало (принаймні в наш час) зображати портрети відомих у місті людей. Одразу зазначимо, що герої іноді змінюються на прямо протилежних, однак для сучасного Харкова характерна певна сталість улюблених образів. Якщо в радянський час більше уваги приділялося узагальнювальним образам робітників, учених, студентів, спортсменів та інших, у такий спосіб формуючи уявлення про Харків як про передусім індустріальне місто з великою кількістю підприємств, науково-дослідних і навчальних інститутів, то зараз така тематика посідає другорядне місце. Це пов'язано з тим, що в радянський період свідомість людей була спрямована на колективне (звідси й виникнення типових узагальнених образів, що мали на меті схарактеризувати ту чи ту соціальну спільноту), а в наш час вона спрямована більше на індивідуальне, пошук унікального, показ передусім тих людей, чия слава вийшла за межі міста. Разом із тим муральні зображення цих осіб є переважно шаблонними і типовими.

Більшість муральних портретів, що були проаналізовані, – це зображення конкретних людей, які пов'язані з кіно, літературою, наукою тощо. Крім того, також чимало уваги приділяється військовим діячам, які брали участь у Другій світовій війні. Унаслідок цього сформувалася певна палітра образів, яка свідчить про пошук нових героїв в епоху «дегероїзації», зміни ідеологічних орієнтирів.

Спочатку (на межі ХХ–ХХІ ст.) перші такі портрети створювали стихійно, без участі чи контролю з боку відповідальних офіційних міських служб. Останнім часом спочатку міське архітектурне управління, а потім Департамент культури Харківської міської ради взяли під свій контроль такі роботи, і ця діяльність стала більш керованою і планомірною. Про це в особистій розмові розповів автору статті голова правління Харківського обласного відділу Національної спілки архітекторів України, заслужений архітектор України, донедавна головний архітектор міста С. Г. Чечельницький. Він зазначив, що до Департаменту містобудування та архітектури Харківської міської ради зверталися художники з ініціативою створити мурал на конкретному будинку і надавали його ескіз. Тобто художники самі обирають образ, який буде створено. Але для того, щоб таке зображення виникло, необхідно передусім узгодити це питання з тими, кому належить будинок. При цьому виникає проблема в тому, хто буде підтримувати малюнок після його створення, адже гроші на його можливу реставрацію міським бюджетом не передбачаються, а частина муралів уже потребує оновлення.

До створення муралів долучилися передусім молоді художники, які хочуть показати своє «я» в нетрадиційних галузях мистецтва (Holub

2006). Нові можливості, які надають величезні стіни багатоповерхівок, надихають їх на створення яскравих картин, що можуть привернути увагу жителів і гостей міста. Крім того, багато зображень створили не лише окремі художники, а й арт-групи, які спеціалізуються на муралах і графіті. Серед них ми можемо назвати арт-групи «SOUL», «Kailas-V» (Kailas-V 2016) та ін. Відзначимо, що більшість митців є харків'янами, які добре обізнані з улюбленими образами жителів міста. У цьому розумінні Харків завдяки низці навчальних закладів художнього профілю – місто самодостатнє.

Крім того, з 2017 року в Харкові проводиться фестиваль «Kharkiv Mural Fest», на який запрошують не лише місцевих художників, а й представників інших країн. В рамках фестивалю протягом року в місті створюють нові муральні зображення, місця для яких вибирають самі учасники (Ivashkevich 2017).

Зазначимо, що мурали і графіті Харкова за нашими спостереженнями можна умовно поділити на такі типи (залежно від функцій, які вони виконують):

- ті, які виконують декоративну функцію (див. рис. 1);
- які мають філософський смисл (див. рис. 2);
- які виконують просвітницьку функцію (знайомлять із відомими постатями або історичними подіями) (див. рис. 3, 4).

Рис. 1. Мурал «Велика синиця» (2016 р.). Автор: Андрій Пальваль (група «Kailas-V»). Адреса: пр-т Олександрівський, 69-В (фотографія О. М. Янкула).

Рис. 2. Графіті «Інструменти». Автор: Гамлет Зінковський. Адреса: вул. Пушкінська, 45 (фотографія О. М. Янкула).

Рис. 3. Мурал Кузьмі Скрябіну (2018 р.). Автор: Андрій Пальваль (група «Kailas-V»). Адреса: вул. Римарська, 23-А (фотографія О. М. Янкула).

Рис. 4. Графіті «Герої Крут» (2016 р.). Автор: невідомий. Адреса: пров. Феєрбаха, 1 (фотографія О. М. Янкула).

Ми дослідили 46 муралів і пропонуємо класифікувати їх за типом зображень:

- ті, які ілюструють історичні події;
- які зображують людей;
- які зображують тварин або інше (під «іншим» ми розуміємо зображення предметів чи абстракцій).

Також мурали можна поділити за характером зображення на абстрактні та реалістичні.

Історичні події зображені на двох муралах (герої бою під Крутами та перший трамвай у Харкові). Зображення людей трапляються 20 разів, з них 13 – реалістичні портретні зображення і 7 – абстрактні. Ті мурали, які зображують тварин або інше – 24, з них 14 – реалістичні зображення і 10 – абстрактні. Загалом здебільшого трапляються реалістичні зображення – 29 разів. Абстрактні – 17 разів.

Якщо зображення стосуються особистостей (з 20-ти зображень людей їх 14), то їх можна умовно розділити за періодами, в які жили і творили ці діячі, тобто:

- діячі XIX ст.;
- представники XX ст.;
- сучасники.

Діячів XIX ст. – 1 (Т. Шевченко), 12 – представники XX ст. (Л. Биков, І. Бугримова, Ю. Гагарін, В. Гризодубова, Л. Гурченко, С. Далі, Л. Ландау, Н. Фатєєва, К. Шульженко) і 1 – сучасник (Кузьма Скрябін). Окремим особам присвячено кілька муралів (наприклад, співаці та актрисі К. Шульженко – 3 мурали). На переважній більшості муралів зображені діячі мистецтва (поети, актори, художники, співаки, композитори) – 10. По одному – дресирувальниця (І. Бугримова), космонавт (Ю. Гагарін), льотчиця (В. Гризодубова) та науковець (Л. Ландау).

Можна назвати три основні причини популярності стрит-арту в Харкові: новизна і привабливість цього мистецтва; впізнаваність образів; майстерність виконавців. Відзначимо, що для зображення своїх героїв художники використовують їхні портрети на піку творчих можливостей, у zenіті слави цих осіб. Іноді вони зображені з атрибутами своєї діяльності, або ж, якщо це артисти, то в образі улюбленої глядачами ролі. Наприклад, артист театру та кіно Леонід Биков (мурал на вулиці Сумській, 26) зображений в образі капітана Олексія Титаренка з популярного фільму «У бій ідуть лише «старі» (1973 р.) (див. рис. 5). Відомі актори Євген Леонов і Юрій Яковлев зображені в образах Уефа та Бі з фільму «Кін-Дза-Дза» (див. рис. 6) 1986 року (мурал за адресою: Харківська набережна, 6).

Але не всі мурали Харкова показують людей, пов'язаних із містом. Зокрема, наприклад, біля Харківського національного академічного театру опери та балету імені М. В. Лисенка (вул. Сумська, 25) на стіні зображений мурал, присвячений Сальвадору Далі та його музи. Або ще одним таким прикладом є найбільший в Україні мурал з портретом Тараса Шевченка, який розташований на стіні будівлі за адресою: Садовий проїзд, 30. Як відомо, Тарас Григорович мріяв побувати в Харкові, але ці плани не здійснилися (Pavlova, Protsenko 2014, 3). Серед графіті слід виділити, наприклад, зображення Олександра Блока за адресою: проспект Незалежності, 1 та ін.

Отже, можна запропонувати й класифікацію портретних муралів за принципом належності їхніх героїв до міста:

- представники Харкова (11);
- представники інших міст (2);
- закордонні діячі (1).

Однією зі складнощів, з якими ми стикнулися в рамках вивчення теми харківського стрит-арту, є неможливість в деяких ситуаціях ідентифікувати авторів зображень та роки їх створення. Особливо це стосується графіті, оскільки творці більшості з них невідомі й серед них багато аматорів.

Рис. 5. Мурал Леоніду Бикову (2013 р.). Автори: Олексій Постульга, Олексій Філіппов, Денис Стадник (арт-група «SOUL»). Адреса: вул. Сумська, 26 (фотографія О. М. Янкула).

Рис. 6. Графіті «Кін-Дза-Дза» (2008 р.). Автор: Роман Мінін. Адреса: Харківська набережна, 6 (фотографія О. М. Янкула).

Попри те, що серед авторів таких зображень існує практика залишати на своїх роботах якісь певні знаки, щоби бути впізнаними, в Харкові такі підписи трапляються досить рідко. Наприклад, вищеозначене графіті Олександра Блока на проспекті Незалежності не має жодних поміток, які б допомогли зрозуміти, хто є автором цього зображення.

Ще однією особливістю графіті є те, що, порівняно з муралами, їхнє «життя» більш коротке. Часто черговий ремонт будівлі призводить до знищення творів. Іноді також трапляються випадки вандалізму, коли подібні твори замальовують іншими. Наприклад, згадаємо ситуацію у 2018 році з графіті Гамлета Зінковського по вулиці Гоголя. На цьому місці розгорнулася своєрідна «війна» графіті, коли неодноразово, майже щодня, тут зникали одні малюнки і з'являлися інші (Bучek, 2018). Подібні ситуації цілком можуть свідчити про наявність конкуренції між різними авторами, а також конфлікт пам'ятей. Подібні ситуації трапляються в Харкові не лише з графіті, а й з муралами. Наприклад, з муралом на честь героїв бою під Крутами, який облили червоною фарбою і зробили на зображенні написи й малюнки (U Kharkovi poshkodyly mural Heroiam Krut).

Більшість харківських муралів і графіті естетичні та добре вписуються в простір вулиць і майданів, нерозривно пов'язані з ними. Навіть можна сказати більше: стрит-арт допомагає пов'язувати відокремлені об'єкти в певну цілісність, долаючи розриви та оживляючи торці шаблонних типових будівель. Образ Харкова стає більш яскравим, наповнюється новим смислом (або смислами). Аналіз окремих муралів Харкова дає змогу зробити висновок про те, що більшість портретних зображень осіб – це герої ХХ ст., здебільшого харків'яни, діячі мистецтва. Це свідчить про те, що художники намагаються вибирати для своїх творів найбільш упізнавані образи. Крім того, автори намагаються робити свої твори більше реалістичними, ніж абстрактними. Цілком можливо, що це робиться для того, щоб глядачам було простіше сприймати зображення. Муралі і графіті в Харкові виконують не лише декоративну функцію, а й просвітницьку, нагадуючи жителям міста про видатних постатей та події.

References / Бібліографія

Beliaev, K. A., Krasniashchikh, A. P. (avt.-sost.). *Khar'kov v zerkale mirovoi literatury*. Khar'kov, 2007. (In Russian)

Беляев, К. А., Краснящих, А. П. (авт.-сост.). *Харьков в зеркале мировой литературы*. Харьков, 2007.

Busel, V. T. (ukl.). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy*. Kyiv, Irpin', 2005. (In Ukrainian)

Бусел, В. Т. (укл.). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ, Ірпін', 2005.

Bychek A., Cherneta, E. Khroniki odnoi steny: v Khar'kove razgorelas' «voina» iz-za zakrashenogo strit-arta Gamleta. Available at: <<https://kh.vgorode.ua/news/sobytyia/373390-eto-shyzofreniya-v-kharkove-unychtozhyly-yzvestnoe-hraffyty-hamleta>> [Accessed: 10 August 2019]. (In Russian)

Бычек, А., Чернета, Е. Хроники одной стены: в Харькове разгорелась «война» из-за покрашеного стрит-арта Гамлета. Available at: <<https://kh.vgorode.ua/news/sobytyia/373390-eto-shyzofreniya-v-kharkove-unychtozhyly-yzvestnoe-hraffyty-hamleta>> [Accessed: 10 August 2019].

Demchenko, V. V., Gorda, O. V., Tkach, Z. V. Osoblyvosti topolohii hrafiti iak istorychnykh napysiv. Available at: <http://www.knuba.edu.ua/doc/zbirnyk1/urss11_pdf/107-109.pdf> [Accessed: 10 April 2020]. (In Ukrainian)

Демченко, В. В., Горда, О. В., Ткач, З. В. Особливості топології графіті як історичних написів. Available at: <http://www.knuba.edu.ua/doc/zbirnyk1/urss11_pdf/107-109.pdf> [Accessed: 10 April 2020].

Ėnciklopedicheskii slovar' zhivopisi. Zapadnaia zhivopis' ot srednikh vekov do nashikh dnei. Moskva, 1997. (In Russian)

Энциклопедический словарь живописи. Западная живопись от средних веков до наших дней. Москва, 1997.

Graffiti. V: *Bol'shoi ėntsiklopedicheskii slovar'. Iskusstvo*. Moskva, 2001, s. 134. (In Russian)

Граффити. В: *Большой энциклопедический словарь. Искусство*. Москва, 2001, с. 134.

Holub, O. Ye. Hrafiti. U: *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*, t. 6. Kyiv, 2006, s. 379. (In Ukrainian)

Голуб, О. Є. Графіті. У: *Енциклопедія Сучасної України*, т. 6. Київ, 2006, с. 379.

Ivashkevich, V. V Khar'kove otkrylsia festival' «Mural Fest». Gorodskie mnogoetazhki razrisuiut ulichnye khudozhniki iz Evropy. Available at: <<https://allkharkov.ua/news/rest/v-harkove-otkrylsia-festival-mural-fest->

gorodskie-mnogoetajki-razriskyut-ylichnye-hydrojniki-iz-ev.html> [Accessed: 10 April 2020]. (In Russian)

Ивашкевич, В. В Харькове открылся фестиваль «Mural Fest». Городские многоэтажки разрисуют уличные художники из Европы. Available at: <<https://allkharkov.ua/news/rest/v-harkove-otkrylsia-festival-mural-fest-gorodskie-mnogoetajki-razriskyut-ylichnye-hydrojniki-iz-ev.html>> [Accessed: 10 April 2020].

Kailas-V. Nasha tsel' – transformatsiia okruzhaiushego prostranstva. Khar'kovskie izvestiia. 17 avgusta, 2016. Available at: <<http://izvestia.kharkov.ua/on-line/gorod/1219419.html>> [Accessed: 10 April 2019]. (In Russian)

Kailas-V. Наша цель – трансформация окружающего пространства. Харьковские известия. 17 августа, 2016. Available at: <<http://izvestia.kharkov.ua/on-line/gorod/1219419.html>> [Accessed: 10 April 2019].

Klepneva, V. A. Strit-art: iskusstvo ili vandalizm? 2015. Available at: <<https://scienceforum.ru/2015/article/2015012287>> [Accessed: 10 April 2019]. (In Russian)

Клепнева, В. А. Стрит-арт: искусство или вандализм? 2015. Available at: <<https://scienceforum.ru/2015/article/2015012287>> [Accessed: 10 April 2019].

Kudriashov, I. Èto chto za khudozhestvo? Strit-art i iskusstvo. Available at: <<http://concepture.club/post/strit-art-myshlenie-posredstvom-ulic/street-art-enlightened-vandalism>> [Accessed: 10 April 2019]. (In Russian)

Кудряшов, И. Это что за художество? Стрит-арт и искусство. Available at: <<http://concepture.club/post/strit-art-myshlenie-posredstvom-ulic/street-art-enlightened-vandalism>> [Accessed: 10 April 2019].

Ligostaeva, S. Gamlet Zinkovskii, khudozhnik, master strit-arta. UKRINFORM. 27 oktiabria, 2018. Available at: <<https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/2564354-gamlet-zinkovskij-hudoznik-master-stritarta.html>> [Accessed: 10 April 2019]. (In Russian)

Лигостаева, С. Гамлет Зиньковский, художник, мастер стрит-арт. УКРИНФОРМ. 27 октября, 2018. Available at: <<https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/2564354-gamlet-zinkovskij-hudoznik-master-stritarta.html>> [Accessed: 10 April 2019].

«Mitasov-lend»: dvor v ktorom zhil Oleg Mitasov. Available at: <<https://mykharkov.info/catalog/mitasov-lend-dvor-v-kotorom-zhil-oleg-mitasov.html>> [Accessed: 10 April 2020]. (In Russian)

«Митасов-ленд»: двор в котором жил Олег Митасов. Available at: <<https://mykharkov.info/catalog/mitasov-lend-dvor-v-kotorom-zhil-oleg-mitasov.html>> [Accessed: 10 April 2020].

О muralakh. Available at: <<https://mural.kh.ua/about-mural/>> [Accessed: 10 April 2020]. (In Russian)

О муралах. Available at: <<https://mural.kh.ua/about-mural/>> [Accessed: 10 April 2020].

Pavlova, O. G., Protsenko, M. V. *Taras Shevchenko i Kharkivs'kyi universytet: do 200-richchia Kobzaria*. Kharkiv, 2014. (In Ukrainian)

Павлова, О. Г., Проценко, М. В. *Тарас Шевченко і Харківський університет: до 200-річчя Кобзаря*. Харків, 2014.

Sokolinskaia, A. Strit-art – mezhdru khuliganstvom i iskusstvom. *Den' 17 iulia*, 2013. Available at: <<http://m.day.kyiv.ua/ru/article/taym-aut/strit-art-mezhdru-huliganstvom-i-iskusstvom>> [Accessed: 10 April 2020]. (In Russian)

Соколинская, А. Стрит-арт – между хулиганством и искусством. *День 17 июля*, 2013. Available at: <<http://m.day.kyiv.ua/ru/article/taym-aut/strit-art-mezhdru-huliganstvom-i-iskusstvom>> [Accessed: 10 April 2020].

U Kharkovi poshkodyly mural Heroiam Krut. *UKRINFORM*. 10 travnia, 2017. Available at: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2224880-u-harkovi-poshkodili-mural-geroam-krut.html>> [Accessed: 10 April 2020]. (In Ukrainian)

У Харкові пошкодили mural Героям Крут. *УКРІНФОРМ*. 10 травня, 2017. Available at: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2224880-u-harkovi-poshkodili-mural-geroam-krut.html>> [Accessed: 10 April 2020].

Yankul Oleksii Mykolaiovych

Specialist Historian, PhD student

V. N. Karazin Kharkiv National University

4 Svobody Sq., 61022, Kharkiv, Ukraine

Email: ayankul93@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1244-4536

MASS ART OR ART FOR THE MASSES: STREET ART IN KHARKIV

The article is devoted to one of the directions of the art of post-modernism - street art, which became widespread in Kharkiv at the turn of the 20th - 21st centuries. This type of modern art quickly won the sympathy of city residents and found its supporters in a large group of young innovative artists (both professionals and amateurs, both individual authors and creative teams) who work in this style. The creation of murals quickly transformed from spontaneous work to managed by the city government, which supported this kind of change in urban decor. Kharkiv street art has come a long way in its formation: from the mysterious inscriptions of Oleg Mitasov to Ukraine's largest mural depiction of the poet Taras Shevchenko. The article highlights the procedure for creating a mural image. At the turn of the XX-XXI centuries the first mural portraits in Kharkiv were created spontaneously, outside of any general urban development plan. In recent years, first, the city architectural department, and then the Department of Culture of the Kharkiv City Council, took control of such works and such activities became more focused and planned. Artists come to the Department of Urban Planning and Architecture of the Kharkiv City Council with the initiative to create a mural on a particular house and provide its sketch. That is, the artists themselves choose the image that will be created. In order for such an image to be created, it is first necessary to coordinate this issue with the owners of the house on which the image is planned to be placed. At the same time, a problem arises as to who will support the drawing after its creation, because the money for its possible restoration by the city budget is not provided, and some of the murals already need updating. The most characteristic examples of this art in Kharkiv are considered, several of its types are distinguished. It is concluded that, in general, street art positively influenced the appearance of the city, which became more vivid and filled with new meanings and content. It is noted that murals and graffiti perform not only a decorative, but also a cultural and educational role. The main characters of Kharkiv murals are natives of the city and prominent figures who have made a significant

Keywords: *street art, murals, graffiti, Kharkiv.*

Янкул Алексей Николаевич

специалист-историк, аспирант

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

Площадь Свободы, 4, 61022, Харьков, Украина

Email: ayankul93@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1244-4536

МАССОВОЕ ИСКУССТВО ИЛИ ИСКУССТВО ДЛЯ МАСС: СТРИТ-АРТ В ХАРЬКОВЕ

Статья посвящена одному из направлений искусства постмодернизма – стрит-арту, которое получило распространение в Харькове на рубеже XX–XXI вв. Этот вид современного искусства быстро завоевал симпатии харьковчан и нашёл своих сторонников в большой группе молодых художников-новаторов (как профессионалов, так и любителей, как отдельных авторов, так и творческих коллективов), которые работают в этом направлении. Создание муралов быстро превратилось из стихийной работы в управляемую со стороны городской власти, которая поддержала такого рода изменения городского пространства. На рубеже XX–XXI вв. первые муральные портреты в Харькове создавались стихийно, вне всякого общего градостроительного плана. В последние годы сначала городское архитектурное управление, а затем Департамент культуры Харьковского городского совета взял под свой контроль такие работы, и подобная деятельность стала более направленной и планомерной. В Департамент градостроительства и архитектуры Харьковского городского совета обращаются художники с инициативой создать мурал на конкретном доме и предоставляют его эскиз. Художники сами выбирают образ, который будет создан. Для того, чтобы такое изображение появилось, нужно прежде всего согласовать этот вопрос с владельцами дома, на котором планируется размещение изображения. При этом возникает проблема в том, кто будет поддерживать рисунок после его создания, ведь деньги на его возможную реставрацию городским бюджетом не предусмотрены, а часть муралов уже нуждается в обновлении. В статье рассматриваются наиболее характерные образцы стрит-

арта в Харькове, выделяются несколько его типов. Сделан вывод о том, что в целом стрит-арт позитивно повлиял на внешний облик города, который стал более ярким и наполнился новыми смыслами и содержанием. Отмечается, что муралы и граффити выполняют не только декоративную, но и культурную роль. Главными героями харьковских муралов являются уроженцы города и выдающиеся деятели, внесшие заметный вклад в мировое искусство, науку и литературу.

Ключевые слова: *стрит-арт, муралы, граффити, Харьков.*